

10 Muut kaikki oli opissa;
Min' en joutanut kotoa,
Emon ainoan avusta,
Yksinäisen ympäriltä,
Piti oppia' kotona,
Oman aitan orren alla,
Oman äitin värttinöillä,
Weikon veistos-lastusilla,
Senki piennä pikkaraisna,
Paitaressuna pahaisna.

Andra alla lärdom samlat;
Jag ej hann från hemmet vandra,
Lemna ej min moders sida,
Från den öfvergifna skiljas;
Hemma jag det lilla lärde
Under trånga stugans sparrar,
Vid min väna moders sida,
På en spån hög vid min broders
Sittande en liten pyrfvel,
Sotig och med rifven skjorta.

20 Waan kuitenkin, kaikitenki,
La'un hiihin laulajoille,
La'un hiihin, latvat taitoin,
Oksat karsin, tien osoitin.
Siitäpä nyt tie menevi,
Ura uusi urkenevi,
Laajemmille laulajoille,
Runsaammille runoille,
Nuorisossa nousevassa,
Kansassa kasvavassa.

Likväl jag på mina skidor
Banat spår för sångarskaran,
Vägen märkt och trädens toppar
Brutit, skalat deras grenar.
Der går spåret fram, der banan
Bruten är för andras fötter,
Att af bättre skalder trampas,
Att af sånger mera rika
Återljuda för ett yngre
Slägte, för mitt folk det unga.

R. S.

55 OM FINSK VERS.

Litteraturblad n:o 3, mars 1849

30 Det striddes en tid, likväl mera muntligen än skriftligen, om stafvelse-
längden enligt den gamla runons exempel skulle läggas till grund för
metern i Finskan, eller om man, följande de flesta öfriga Europiska
språks föredöme, borde grunda metern i Finskan på accenten. Striden
vore i sanning lätt utkämpad, om blott en Finsk modern skald skulle
uppträda, hvars sånger äfven till formen skulle blifva mönster för
efterföljare. Tills detta sker, kan frågan anses ännu till en del stå öppen.
Likväl kan ingen neka att en på accenten, tonstyrkan, byggd vers skulle
blifva olidligt enformig i ett språk, i hvilket ordens första stafvelse alltid
har tonstyrka, och af de följande hvarannan stafvelse fortfarande
40 uppbär accenten, ehuru denna i de följande är något mildare än i första
stafvelsens ord, hvilka stafvelser antingen alla äro långa eller alla korta,
ega ett oöfvervinnerligt hinder för all på stafvelselängden grundad
versskrifning. Derföre ser man också sjelfva runorna i vissa fall
erkänna tonhöjden såsom afgörande för stafvelsens längd eller korthet.

I Bihang N:o 3 till Saima 1845 framställde Lönnrot i artikeln:
»Några ord om metriken i Finsk runovers,» i fyra enkla reglor lagen för
Finskans begagnade i vers. Då denna uppsats för mången af detta
blads läsare torde vara obekant, och åter andra kunnat fälla den ur
minnet, anse vi icke otjenligt att här upprepa dessa reglor.

Lång är: en stafvelse med lång (tvåskrifven) vokal eller diftong.

50 Undant. några vissa diftonger slutande på *i* uti accentlös stafvelse.

: en stafvelse med kort (enkel) vokal, om denna har accent och
efterföljes af två konsonanter.

Kort är: en stafvelse med kort vokal i början af ordet samt med
endast en efterföljande konsonant.

Lång eller kort: är en sednare stafvelse i ordet med kort vokal, *lång*

isynnerhet då den är utan accent. (Detta gäller om accentlös stafvelse, äfven då två konsonanter följa).

Dessa enkla regler äro hemtade ur iakttagelser på Runoversens sammansättning. Svårigheten vid deras efterföljd uppstår egentligen deraf, att Finskans uttal i vers blir ett annat, än i det dagliga samtalspråket. Så mycket Ref, kunnat finna, faller denna olikhet hufvudsakligen på uttalet af flerstafviga ord, i hvilka den korta vokalen blifvit begaganad såsom lång i versen, synnerligast då detta inträffat med en accentuerad stafvelse. De erfarne säga, att icke ens den Runokunnigaste sångare uttalar dylika ord i vers annorlunda än i dagligt tal. Endast då han sjunger, ger Runosångaren det metriskas uttalet dess fulla rätt. 10

Häri skulle vi äfven söka orsaken, hvarföre Finskan är så svår att använda i de gamles episka vers, i hexametern. Språkets rytm är lyrisk, och det Finska nationalepos har derföre äfven valt ett lyriskt versslag. Inom det lyriska området finnes också redan ett temmeligen stort antal moderna stycken, dels original, dels öfversättningar, i hvilka den på stafvelselängden grundade metern är med stor framgång använd. Lönnrot uppräknar i den åberopade artikeln flera sådane. Äfven af dramatisk dikt eger dock den unga Finska litteraturen redan ett mönster af metrisk fulländning. Vi tala om öfversättningen af Stagnelii »Martyrer.» 20

Af den hexametriska versformen förekommer nu äfven i Suometar N:o 16 ett profstycke, hvilket troligen är det mest utarbetade i formen, som hittills på Finska funnits. I detsamma afvexlar hexametern med pentametern, såsom seden är i det elegiska versslaget, hvilket stycket tillhör. Då äfven uttryck och bilder i detta stycke äro högst utmärkta, så vilje vi här aftrycka detsamma, för att möjligen sprida det till en större krets af läsare: 30

Miksikä aina suret?

Immyt ainoseni, joka toivoni tähtenä tuikat,
Suotuisa silmäteräin, mieleni hellin ydin:
Salmani, miksikä aina suret, mitä silmäsi aina
Kylpevi kyynellen, virtana vettä valuu?
Miksikä, armas lempeni, poskesi sulosuuden
Mustin huntuisin paistelemasta salaat?
Miksipä kuitenkin pimiälläkin yöllä mä aina
Kaipausvirttä sinun kuulen kujertelevan? 40
Surkia kohtalonon omp' armahaselleni luotu,
Riemu otettun' on pois, toivo tukehtuva myös.
Voipas kuinka usein kovan ankarat kuormat, Luoja,
Lapsilleis latelet, vienot alas menevät!
Vienot alas menevät, vaan vaipuinkin kätösensä
Nostavat taivohon päin, sielt' apuaan anoen. —
Jos rakkaus vaan kyllä olis, niin kohtapa kaihot,
Piikani, poskiltais pilvinä pois pakeneis;
Jos vaan toivot toteutumahan rupeaisivat armaat,
Kohtapa kuultava ois sullekin aurinkonen; 50
Eipä enää salon ankarat tuulet osaisi sinulta
Kukkia kaatelemaan, ruusuja ryöstelemään,
Eikä enää suruvirtesi silloin särkisi syäntäin,
Lounas lauhkia vaan laulasi lemмен iloo. — —
Turhaan taidan toivoa, tyhjäpä tuskani lienee,

Uskoni pilveen käy, sammuu rakkauskain.
 Koitar oi, joka oot tulevan ajan neito,
 Virkkoos vienollen, lausuos lempiä nyt:
 Onko sinun sen armahan aamun poskia käsky
 Kullin kultaillla, käsky rusoin punata,
 Aamun sen, jona saisi ikuiskestoisen surunsa
Salmani sammuttaa, uuden elon eleä,
 Päivän sen, jona tyttöni tuskantukehtuva rinta
 Pääsisi kerrankaan riemua laulelemaan?
 10 Jos päiväyt tämä valkenev' ois, niin kylläpä silloin
 Maailma hämmästyis piikani poskiheloo,
 Hämmästyis ihanuutta ja kullastanpa kumartain
 Panuisi polvilleen, sammuisi sen säteihin,
 Mies polonen minäkin, jopa varmaan saattasi silloin
 Riemuksi muuttauda mieleni musta mure;
 Pannen pois surusoittoni, voisin ilolla anella:
 »Laske Luojaani nyt lapsesi pois lepon!»

A. O.

- 20 Ju noggrannare man beser denna dikt, desto mer vinner den i värde.
 Tanken, ideen som man säger, i det hela är hvarken ny eller gripande.
 Man hör en helt enkel, elegisk klagan öfver den älskades sorg och
 älskarens oblidade öde, att icke kunna trösta. En verldserfaren prosaist
 kunde säga, att allt detta elände vore afhjelpat med en lämplig bosätt-
 ning och en måttlig årlig inkomst. Utan att gå så långt, finner man
 dock, att innehållet såsom ett helt är obetydligt, den vanliga obetydlig-
 heten, att ungt folk icke kan giftas såsom fjärlarne i vårsolsstrålarne.
 Hufvudsaken är, att tankegången i sjelfva klagan är klar och naturlig.
 30 Blott mot det ena stället, mot sammanställningen af: »Jos vaan rakkaus
 kyllä olis» -- och »Jos vaan toivot toteutumahan rupeaisivat» -- kan
 den grundade anmärkningen göras, att dessa två vilkor bort åtskiljas
 genom ett: »antingen,» »eller,» eller hellre, att det ena bort vara borta.
 »Kärleken» skulle väl vara nog för den älskande. Åtminstone är det
 klokt af skalden, att icke nämna, att så ej är, utan helt och hållet
 glömma möjligheten af känslans Platoniska sjelftillräcklighet. Men
 också är icke denna sida den för stycket utmärkande. Den varma, veka
 diktionen, de till en del originela, öfveralt väl valda, med sannt poetiskt
 finsinne använda bilderna och epiteterne, den likaså konstnärliga
 uttrycken och ordvändningarne, de tekniska säkerheten i versifikation-
 40 nen -- det är denna formfulländning öfverhufvud, som verkligen göra
 de få raderna värda att studeras af hvarje börjande Finsk skald.
 Särskildt har Förf. förtjensten, att hafva vårdat den eljest i de moderna
 Finska sångförsöken ofta försummade alliterationen, hvilken hör till
 och med kan anses öfverflöda, t. ex. i versen: »Piikani, poskiltais
 pilvinä pois pakeneis.» Det är blott att beklaga, att ämnet och
 stämningen föranledt Förf. välja det antika versslaget, hvilket enligt
 vår yttrade åsigt mindre lämpar sig för Finska språkets lyriska rytm;
 eller hellre, det är att beklaga, att lika fulländade profstycken af Finsk
 50 poesi i modern lyrisk versform skola saknas. Om försöket vill hafva
 någon framgång, skola vi framdeles söka genom en öfversättning
 meddela bladets Svenska läsare någon föreställning om de förtjenster,
 vi här prisat.

Till jemförelse taga vi ett fragment ur den med skäl lofordade
 öfversättningen af »Martyrerna.» I tekniskt hänseende har den Finska
 Öfversättaren haft en jemförelsevis lättare möda, än Författaren till

nyss anförda stycke. Ty om Finskan kan anses lättast lämpa sig till ett trocheiskt versslag, så blir äfven Jamben såsom den förras omvändning icke svår att begagna. Endast den olägenhet uppstår här, att, då en stor mängd Finska ord i första stafvelsen hafva lång vokal eller diftong eller kort vokal, som efterföljes af två eller flera konsonanter, hvarföre denna stafvelse i sådane ord alltid är lång, jamben kan användas blott genom att förena en kort stafvelse i föregående ord med nämnda långa stafvelse. Härigenom måste i jambiska verser cesuren förekomma oftare, än för versens väljud är gagneligt; såsom också den ifrågakvarande öfversättningen kan anses hafva lidit af denna svårighet. Deras mot äro de korta begynnelsestafvelsorna för jamben välkomna, medan de göra svårighet i den trocheiska runoversen. I allt fall är dock jamben vida lättare använd, än den för hexametern och pentametern nödiga daktylen.

Vi välja här *Albani* ord till dottren *Perpetua*, hvilken han söker återföra från kristendomen till fädernas religion:

— — — »O, järjen ääntä kuule,
 Ja rakka'uden ääntä! toinnu, toinnu!
 Suloista muinais-aikoasi muista, 20
 Kun lasna vielä riemuten kisailit,
 Suruttomana perhosen kuvana,
 Kevään lehossa, auringon valossa.
 Emosi lempi oil sun aurinkosi,
 Valaisten päiviäsi, kuun kuvana
 Unessasi se hempeästi koitti,
 Ja aamu-ruskona rusottavana
 Se ilo-kyynelein sua herätti,
 Iloitsemahan kukka notkosessa. 30
 Et ihmisen nimeä ansaha,
 Kuin muinais-aikasi ja sen Jumalat
 Tuhoksi teet ja raivossa rajussa
 Osoitat Tuonen murha-miekkkoa
 Häjysti vasten synnyttäisiäsi.
 Pakene lapsi pauloista pirujen.
 Käsistä hiisien! Petojen mieli
 Sä heitä pois ja luonnu ihmiseksi!
 Nyt en rukoile itseni edestä,
 Sinunkaan en, emosi vaan. Sä ellys 40
 Komeetiksi häjyksi hälle muuta,
 Mi ilta-tähtösenä oil oleva!
 Eläkä kuoleman hedelmiä
 Elon hedelmien siassa hälle
 Ihanto-kukkasesta kasvata.
 O eikö hellän tyttären pitäisi
 Emoa kuolevaista lohdutella,
 Sen sammuvaiset silmät sulkea
 Ja rauhan suunnelmalla sieluansa
 Ovella tuonen vielä viivytellä?
 O, haahmonsa manalahan pitääkö 50
 Vihassa vaikeroien vaipuman,
 Petetty yksin rakkahimmaltansa?»

Knappt torde i dessa verser ett metriskt fel kunna upptäckas. Originalen är i detta parti serdeles vackert; och öfversättningen lika

omsorgsfull som med konstnärligt sinne utförd. Det förstås dock, att den icke gerna kan ega ett lyckadt Finskt originals företräden. Men äfven om man afser denna skilnad i, hvad man af båda de anförda styckena eger att fordra, så tro vi, att hvarje känsla och öra skall uppfatta företrädet i det anförda Elegiska stycket, företrädet nemligen af en större fulländning i den poëtiska formen; ehuru det är lättare att känna detta företräde, än att i detalj uppvisa, hvari detsamma består.

I sammanhang härmed kan det vara billigt att anföra, att Öfversät-
 10 taren af Martyrerna (Hr. Kiljander) i den Finska öfversättningen af
 Runebergs »Den Sjuttonåriga» lemnat kanske det förnämsta prof på
 modern poësi i Finsk drägt. Stycket finnes infört i Saima 1845 N:o 5
 och väckte på sin tid stor uppmärksamhet bland Finska litteraturens
 vänner. Föga torde också någon Finsk sång finnas, så i visans ton
 hållen, så enkel, genom uttryck och väljud så anslående som t. ex.
 denna vers:

»Ah jospa jo lepäisin
 Koissa kuoleman,
 Löytäisin sielä levon
 20 Talossa Tuonelan;
 Vaan raskas pois on rientää
 Ystävät jättelen.
 Mitä mä toivon tahon,
 Mitä ajattelen.»

Flera andra Finska sångstycken finnas, hvilka halft obemärkta
 passerat Tidningarnes spalter, ehuru till större eller mindre de förtjenta,
 att utgöra mönster för blifvande Finska sångare.

Vi hafva anmärkt mot de gerundiela och och participiala formernas
 30 öfverflödiga begagnande i Finsk prosa. Öfverflödandet måste äfven i
 poësin blifva skadligt och göra språket tungt. Men af högt värde äro
 dock dessa former för den Finska skalden, emedan de icke blott såsom
 i prosan kunna göra orden mera uttrycksfulla, utan äfven derföre, att
 de likasom kasusformerna öfverhufvud lättare låta infoga sig i versen,
 än en konstruktion med konjunktioner och prepositioner. Deraf får det
 poëtiska språket den sammanträngdhet och nätthet, som gör, att man
 anser intet enda ord i ett uttryck kunna tilläggas, intet enda borttagas
 – allt detta nemligen, om den poëtiska tanken tillika är sann. Verser
 sådana som:

40 »Vienot alas menevät, vaan vaipuinkin kätösensä
 Nostavat taivohon päin, sielt' apuaan anoen.» –

visa detta Finskans företräde i all dess glans. Och likväl innehålla de
 båda raderna ännu två partiklar i »*alas menevät*» och »*toivohon päim*»
 samt ett demonstrativum *sieltä*, hvilket allt en rätt nitisk språkförbät-
 rare väl ännu kunnat utmönstra såsom sveticismer. I vår tanke ger
 denna visa måtta hos Förf. verserna ett ökadt värde; ty dessa partiklars
 närvaro aflägsnar den hårdhet i språket, som eljest skulle infunnit sig,
 50 och göra detsamma mera målände. Det torde icke heller skada
 verserna, att deras språk liknar andra menskliga språk och till dem kan
 ordagrannt öfversättas, såsom de i Svenskan skulle lyda:

»Svaga digna de ned, men sjunkande än sina händer.
 Höja mot himmeln upp, tiggande hjälp derifrån.»

Men vi hafva kanske i någon läsares tanke redan för länge uppehållit oss vid detta lilla poëm. Vi sluta därför med att ännu fästa den för saken deltagandes uppmärksamhet på den djerft lyriska höjningen i styckets sista åtta rader, hvilka äfven i språk och versifikation äro lika utmärkta.

J. V. S.

56 ANMÄRKNINGAR TILL LITTERATURBLAD

N:o 3 1849

Litteraturblad n:o 3, mars 1849

ASTRONOMINS VERLDSHISTORISKA PERIOD. AF DR. REUSCHLE.

10

Om man afskär en kegel icke parallel med dess botten, utan i en sned rigtning mot en sådan afskärning, så bildar skärytan en ellips. Genomskär man åter kegelns parallelt med dess sida ända till kegelns botten, så bildar den kroklinie, som på kegelns yta utmärker genomskärningen, en Parabel. Hyperbeln uppkommer genom en liknande genomskärning, som icke är parallel med kegelns sida.

20

Parameter är en linie i kegelafskärningarnes plan, som motsvarar rätvinkligna linier på stora axeln i ellipsen. Vanligen kallas så den mot axeln vinkelräta linie, som går genom brännpunkten.

Härvid är blott att märka, att verkan af kastningen genom luftens motstånd aftager, medan planetens tangentialhastighet för sig alltid förblir densamma. Att här hastigheten genom den kastade kroppens tyngd (d. ä. emedan tyngden först motverkar sedan medverkar) under uppstigandet aftager, under nedfallandet tilltager, motsvaras af planetrörelsens olika hastighet vid olika afstånd från solen.

30

Meningen torde vara den, att den okunnige helt enkelt tror, att han kastat stenen i en båge, ehuru den kan kastas endast i rät linie.

Vid den liknande frågan i afseende på perihelium lemnades äfven svaret derhän. På densamma lägges här mera vikt, emedan hvarje tangentialhastighet i perihelium måste hindra planetens rörelse i en rät linie till solen, och centralkraften åter, som då är störst, likaså hindrar dess rätlinliga aflägsnande från densamma. Men närmare aphelium aftager centralkraften, d. ä. tangentialhastigheten får större rådrum att verka, och kroppen kan, om detta förhållande öfverstiger en viss gräns, af den sednare kraften drifvas framåt, så att banan alltmera närmar sig en rät linie, och kroppen alltmera aflägsnar sig från solen, d. ä. att ett egentligt aphelium (största afstånd) alls icke uppstår.

40

Detta motsäger icke det i nästföregående not anförda. Tangentialhastigheten är för sig, ursprungligen, på alla punkter af banan densamma. Men centralkraften aftager med den rörliga kroppens afstånd från centralkroppen, enligt Newtons lag: i omvänt förhållande mot afståndets kvadrat. Ju starkare nu centralkraften verkar, desto mera afrundas banan. Ju större deremot tangentialhastigheten ursprungligen är i förhållande till den rörliga kroppens afstånd från centralkroppen, d. ä. äfven i förhållande till centralkraftens inverkan, desto mindre afrundas banan. Men härtill kommer, att äfven rörelsens hastighet ökas, då

50